

Летняя школа 2014

Москва

Война и вражда в библейских и талмудических текстах.

Реувен Кипервассер.

Курс представляет собой семинар совместного прочтения текстов из библейской и талмудической литературы в которых находит свое выражение отношения авторов к войне и вражде. Война впервые упоминается в книге Бытие, и представлена там как типичный, неотвратимый, региональный конфликт правителей-князей долины Содома. Библейский законодатель регламентирует обязанности члена общины Завета в военное время и список людей от воинской повинности свободных. И только в пророческих текстах война осмысливается с этической точки зрения и подвергается осуждению. Иное, несколько созерцательное отношение к войне, сквозит в библейских «текстах мудрости». Приняв от пророков и библейских мудрецов эстафету осмысления уроков войн, талмудические мудрецы пересматривают библейские нормы, предлагают новые концепты (война-заповедь и «непредписанная» война) и размышляют о причине войн, всегда неизменной, вражде. Мы будем читать талмудические тексты в коих осмысливается значение войны, цена жизни и стоимость вражды.

Лекция 1: Война и мир: Библейские тексты и антропологические концепции.

Лекция 2: Войны священников и пророков и их последующее осмысление.

Лекция 3: От идеологии трикстеризма к идеологии неучастия.

Лекция 4: Цена жизни и стоимость вражды

Hasan-Rokem Galit, 'Rumors in Times of War and Cataclysm', Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend, eds. Gary Alan Fine, Véronique Champion-Vincent, Chip Heath, New Jersey 2009, 31-51.

de Souza Philip and France John (eds.), War and peace in ancient and medieval history. Cambridge : 2008.

Levin Yigal and Shapira Amnon (eds.), War and peace in Jewish tradition : from the biblical world to the present : the Third Annual Conference of the Israel Heritage Department Ariel, Israel. London ; New York: 2012.

Neusner Jacob, War in the Halakhah, peace in the Aggadah, Review of Rabbinic Judaism 14,2 (2011) 133-157

Niditch Susan, War in the Hebrew Bible: A Study in the Ethics of Violence, New York and Oxford: 1993.

Contents

Бранное убранство: Позор или краса?	3
Типология войн и убийства.....	4
Гад, Реувен и арабские кочевники.....	5
Кровь Захарии или Доколе?	6
Сыновья Яакова и идеология трикстеризма.....	8
Тит-злодей и слухи военного времени.....	12
Цена жизни и стоимость вражды.....	14

Бранное убранство: Позор или краса?

Мишна Шаббат 6:4

"Мужчина не выходит ни с мечом, ни с луком, ни со щитом, ни с палицей, ни с копьем, а если вышел, то обязан принести очистительное жертвоприношение. Р. Элиэзер говорит: «Это украшения для него». Мудрецы говорят: «Они не что иное, как позор для него, как сказано: "И перекуют мечи свои на орала, и копья свои – на серпы: не поднимет народ на народ меча, и не будут более учиться воевать"...» (Йеш2:4).

Иерусалимский Талмуд Шаббат 6:4

И в чем обоснование р. Элиезера? «Перепояшись мечом на бедре твоём герой великолепный...» (Пс 45:4) А в чем обоснование мудрецов: «И перекуете мечи....»

לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי שנאמר (ישעיה ב') וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת ככלים טמאין ואין יוצאין בהם בשבת

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת שבת פרק ו דף ה טור ב/ה"ד

ומה טעמא דרבי אלעז' חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך מה טעמון דרבנן וכתתו חרבותם לאתים לאטין וחניתותיהם למזמרות למיגזיין

Исайа2:1-4

Слово, которое было в видении к Исаии, сыну Амосову, о Иудее и Иерусалиме. И будет в последние дни, гора дома Господня будет поставлена во главу гор и возвысится над холмами, и потекут к ней все народы. И пойдут многие народы и скажут: придите, и взойдем на гору Господню, в дом Бога Иаковлева, и научит Он нас Своим путям и будем ходить по стезям Его; ибо от Сиона выйдет закон, и слово Господне - из Иерусалима. И будет Он судить народы, и обличит многие племена; и перекуют мечи свои на орала, и копья свои - на серпы: не поднимет народ на народ меча, и не будут более учиться воевать.

(א) הִדְבָּר אֲשֶׁר חִזָּה יִשְׁעָהוּ בֶן-אֲמוֹץ עַל-יְהוּדָה וְיִירוּשָׁלָיִם
(ב) וְהָיָהוּ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִבֹּן יְהוָה הָרַ בֵּית-יְהוָה וְהָיָהוּ בְּרֵאשִׁית הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל-הַגּוֹיִם
(ג) וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה וְנִשְׁמָע אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיִרְנֹוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהוּ בְּאַחֲרֵיתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדְבַר-יְהוָה מִירוּשָׁלָיִם
(ד) וְשִׁפְטוּ בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתְבוּ חֻרְבוֹתָם לְאֹתִים וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמוֹרוֹת לֹא-יִשָּׂא גּוֹי אֶל-גּוֹי חֶרֶב וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: פ

Берешит Рабба 22:7

“И сказал Каин Гевелю, брату своему...” (Берешит, 4:8).

О чем они спорили ? Сказали они: давай разделим мир. И так поступили: один взял земли, а другой {взял} движимость.

Этот сказал: земля, на которой ты стоишь, моя! Тот сказал: твоя одежда — моя! Этот сказал: раздевайся, а тот сказал: лети отсюда! И из-за этого “восстал Каин на Гевеля...”.

Рабби Йеѓошуа из Сихнина от имени рабби Леви [сказал]:— Оба взяли земли, и оба взяли движимость; о чем же спорили? Этот сказал: в моих пределах будет построен Храм, а тот сказал: в моих пределах. “И когда они были в поле”, а поле — это не что иное как Храм, подобно сказанному: “...[Как] поле, вспахан будет Сион” (Миха, 3:12). Из-за этого “восстал Каин”. Йеѓуда, сын Рабби (Йеѓуды Патриарха), сказал: — О первой Хаве спорили они. Сказал рабби Эйво: — Первая Хава возвратилась в прах; за что же судились они?

Сказал рабби Ѓуна: — Еще двойня родилась с Гевелем; этот сказал: я возьму ее, и тот сказал: я возьму ее; этот сказал: я возьму ее, ибо я первенец, а тот сказал: я возьму ее, ибо родилась вместе со мной.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת בראשית פרשה כב

(ח) [ויאמר קין אל הבל אחיו] וגו' על מה היו הדינים אמורים, אמרו בוא ונחלק העולם, אחד נטל את הקרקעות ואחד [נטל] המיטלטלין, דין אמר ארעא דאת קאים דידי היא ודין אמר מה דאת לביש דידי הוא, דין אמר חלוש ודין אמר פרוח, מתוך כן ויקם קין אל הבל וגו', ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי שניהן נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו המיטלטלין, ועל מה היו אותן הדינים, זה אמר בתחומי בית המקדש ניבנה וזה אמר בתחומי ויהי בהיותם בשדה, אין שדה אלא בית המקדש היך מה דאת אמר ציון שדה תחרש (מיכה ג יב), מתוך כן ויקם קין וגו', יהודה בר' אמר על חוה הראשונה היו הדינים, אמר ר' איבו חוה ראשונה חזרה לעפרה, ועל מה היו הדינים, אמר ר' הונא תאומה יתירה נולדה עם הבל, זה א' אני נוטלה וזה אומר אני נוטלה, זה א' אני נוטלה שאני בכור וזה א' אני נוטלה שנולדה עימי.

Берешит Рабба 22:9

“И сказал Господь Каину: где Гевель... голос крови брата твоего вопиет ко Мне из земли” (Берешит, 4:9-10).

[Притча]: подобно наместнику, который шел по улице. Обнаружил он одного убитого и одного [человека], стоящего над ним, сказал ему: — Кто убил этого? Сказал ему тот: — Я спрашиваю тебя, а ты спрашиваешь меня! Сказал ему [наместник]: — Ты ничего не сказал.

[Притча]: подобно одному [человеку], который забрался в сад, и собирал ягоды,

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת בראשית פרשה כב

(י) [ויאמר י"י אל קין אי הבל] וגו' לאיפרכוס שהיה מהלך באמצע פלטיה, מצא הרוג אחד ואחד עומד עליו, אמר לו מי הרג זה, אמר ליה אנא בעי לך ואת בעי לי, אמר ליה לא אמרת כלום. לאחד שניכנס לגינה וליקט תותין ואכל, והיה בעל הגינה רץ אחריו, אמר ליה מה בידך, אמר לו ולא כלום, והרי ידיך מלוכלכות, כך קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. לאחד שנכנס למרעה וחסף גדי והפשילו אחריו, ובעל המרעה רץ אחריו, אמר לו מה בידך, ולא כלום, אמר לו והרי מפעה אחריך כך קול דמי אחיך צועקים אלי. ר' יודן

и ел, и погнался за ним хозяин сада. Сказал ему [хозяин]: — Что у тебя на руках? Сказал ему тот: — Да ничего. — Но ведь руки твои испачканы! Так “Голос крови брата твоего вопиет ко Мне из земли” (*Берешит*, 4:10).

[Притча]: подобно одному [человеку], который зашел на пастбище, и схватил козленка, и потащил за собой, а хозяин пастбища побежал за ним, сказал ему: — Что в руке твоей? — Да ничего. Сказал ему: — Да он же блеет позади тебя! Так: “Голос крови брата твоего вопиет ко Мне”.

Рабби Юдан, и рабби Ѓуна, и мудрецы.

Рабби Юдан сказал: — Написано здесь не “крови брата твоего”, а “кровей” — крови его и крови потомства его.

Рабби Ѓуна сказал: — Написано там не “ведь кровь Навота и кровь сыновей его”, а “крови” (*Млахим II*, 9:26) — кровь его и кровь потомства его.

Мудрецы говорят: — Написано здесь не “за кровь сына Йеѓояды”, а “за крови” (*Диврей га-ямим II*, 24:25) — {кровь его и кровь потомства его}.

Сказал рабби Шимон бен Йохай: — Трудно вымолвить это, и невозможно устам истолковать это. [Притча]: подобно двум атлетам, которые стоят и борются перед царем. Если бы царь захотел, разнял бы их; не захотел он их разнять, одолел один другого и убил, и возопил тот: — Да взыщется суд мой перед царем! Так: “Голос крови брата твоего вопиет ко Мне из земли”.

[Душа Ѓевеля] не могла вознестись вверх, ибо не поднималась туда еще [ни одна] душа; и вниз [спуститься] не могла, ибо там еще никто не был похоронен, — и была кровь его разбрызгана по деревьям и камням.

ור' חונא ורבנין ר' יודן אמר דם אחיך אין כת' אלא דמי דמו ודם זרעו, ר' הונא אמר אם לא את דם נבות ואת דם בניו אין כת' כאן אלא דמי (מ"ב = מלכים ב' = ט כו) דמו ודם זרעו, רבנין אמ' וימת בדם יהוידע אין כת' כאן אלא בדמי (דה"ב = דברי הימים ב' = כד כה) [דמו ודם זרעו]. אמר ר' שמעון בן יוחי קשה הדבר לאומרו ואי איפשר לפה לפרשו, לשני אתליטין שהיו עומדין ומתגששין לפני המלך אילו רצה המלך פירשן, לא רצה לפרשן חזק אחר על חבירו והרגו, והיה צווח ואמר יבעי דיני קדם מלכא כך קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה. לעלות למעלה לא היתה יכולה שעדיין לא עלתה שם נשמה ולמטה לא היתה יכולה שעדיין לא נקבר שם אדם והיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים.

Кровь Захарии или Доколе?

Псикта де рав Кагана 15:7

Сказал раби Иуда бар Симон: Не ночевал в Иерусалиме человек и в руке его грех. Каким образом? Жертвоприношение утра искупало грехи ночи, а полуденное грехи дня, и так не ночевал в Иерусалиме человек в руке которого грех. Откуда это следует «праведность покоилась там» (Исайя 1:)

«А ныне убийцы» - Те кто совершают убийства, убили Урию священника, убили Захарию. Р. Юдан спросил р. Ааха: Убили ли Захарию во дворе Израиля или во дворе Женщин. Ответил ему: Не во дворе Израиля, не во дворе Женщин, но во дворе Священников. И не поступили с его кровью не как с кровью оленя, ни как с кровью козла, ни как с кровью птицы, как об этом сказано «Если кто из сынов Израилевых и из пришельцев, живущих между вами, на ловле поймает зверя или птицу, которую можно есть, то он должен дать вытечь крови ее и покрыть ее землей,» (Лев 17:13) но вот как «Ведь кровь, которую жители пролили – у всех на виду: они пролили ее на голой скале, не пролили ее на землю, где ее покрыла бы пыль (Иез 24:7). И все это почему: Пробуждая для мести Мой гнев,

Я оставил ту кровь на голой скале, где ее нельзя будет скрыть» (там же 8) Семь грехов сотворил Израиль в тот день: Убили священника и пророка и судью и пролили чистую кровь и осквернили имя, и осквернили храмовый двор, и йом киппурим что выпал на субботу. И когда пришел Навузрадан начала кровь бурлить. Спросил у них В чем природа

א"ר יודה בר' סימון מימיו לא לן אדם בירושלם ובידו עון. הא כיצד, תמיד של שחר היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה, ושל בין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ביום, מכל מקום לא היה אדם לן בירושל' ובידו עון. מה טעמא, צדק ילין בה (שם /ישעיהו א'). ועתה מרצחים (שם /ישעיהו א'), הא עבידין קטולין, הרגו את אוריה הכהן הרגו את זכריה. ר' יודן שאל לר' אחא באיכן הרגו את זכריה בעזרת יש' /ישראל/ או בעזרת הנשי', א' ליה לא בעזרת ישר' ולא בעזרת הנשים אלא בעזרת הכהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם הצבי ולא כדם האיל ולא כדם הציפור, תמן כת' ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז: ג), ברם הכא, כי דמה בתוכה היה על צחיה סלע שמתהו וג' (יחזקאל כד: ז). כל כך למה, להעלות חימה לנקום נקם נתתי את דמה על צחיה סלע (שם /יחזקאל כ"ד/ ח). שבע עבירות עשו ישר' באותו היום. הרגו כהן, ונביא, ודיין, ושפכו דם נקי, וחיללו את השם, וטימאו את העזרה, ויום הכיפורים היה שחל להיות בשבת. וכיון שעלה נבזר אדן היתחיל הדם תוסס, א' להם מה טיבו של דם הזה תוסס, אמרו לו דם פרים וכבשים ואילים שהיינו מקריבין על גבי המזבח. מיד שלח והביאו פרים אילים וכבשים ושחטן לפניו ועדיין הדם תוסס, וכיון שלא הודו לו נטלן ותלאן בגרדון, אמרו הואיל והקב"ה מבקש לתבוע דם זה מידינו, דם כהן ונביא ודיין, הוא שהיה מתנבא עלינו כל הדברים שאת עושה ועמדנו עליו והרגנוהו. מיד נטל שמנים אלף פרחי כהונה והרגן עליו עד שהגיע הדם לקברו של זכריה. ומה טעמ', פרצו ודמים בדמים נגעו (הושע ד: ב). ועדיין הדם תוסס. בההיא שעתא נזף ביה, אמ' ליה מה את סב, מה את בעי נובד כל אומתך עליך,

באותה שעה נתמלא הקדוש ברוך הוא רחמים וא', מה אם זה שהוא בשר ודם אכזרי, היום עודנו ומחר אינינו, נתמלא רחמים על בניי, ואני שכת' כי אל רחום י"י אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך (דברים ד: לא), על

מגש-מדרש-יצירה

אחת כמה וכמה, באותה שעה רמז הקדוש ברוך הוא
לאותו דם ונבלע במקומו

этой крови, отчего она бурлит? Сказали ему: То кровь быков, овец и козлов что мы приносили на жертвенник. Тот час же послал и велел привести быков, козлов и овец и зарезал их над ней и все еще кровь бурлила. И потому что все еще не признались они велел повесить их на эшафоте. Сказали: Представляется нам что Святой Благословенен Он хочет взыскать с нас за эту кровь, кровь священника и пророка и судьи, ведь он пророчествовал о том что нам делаешь ты и встали мы против него и убили его! Тот час он взял тысячу юных священников и зарезал их над ней, пока не достигла их кровь могилы Захарии. И каково этому обоснование? Как сказано: « и кровь последовала за кровью» (Ошея 4:2) И тогда рассердился (Набузрадан) и сказал: Что тебе, старик! Чего тебе надо чтобы я убил весь твой народ над тобой! И в тот час преисполнился Святой, Благословен Он, милосердием и так сказал: Если этот который плоть и кровь и жесток, сегодня он здесь а завтра нет его, он преисполнился милосердия к сыновьям моим, а я, тот о ком сказано: Господь, Бог твой, есть Бог милосердый; Он не оставит тебя и не погубит тебя, и не забудет завета с отцами твоими, который Он клятвою утвердил им. (Втор. 4:31), то тем более и тем более...!! В тот час указал Святой, благословенен он крови, и поглотилась она местом....

Берешит Рабба 80:2

“И как банды подстерегают человека...”
(*Гошеа*, 6:9).

Как эти разбойники сидят у дороги, и убивают людей, и забирают их имущество, так поступили Шимон и Леви в Шхеме. Писание говорит: “Сборище священников (*коѓенов*)...” (там же) — подобно тому, как эти *коѓены* обступают вокруг гумно, чтобы взять свою часть, так сделали и Шимон и Леви в Шхеме.

“...убивает на пути в Шхем, ибо вершат они злой замысел” (там же) — путем убийц пошли Шимон и Леви в Шхеме, ибо: “Они же сказали: неужели как с блудницею поступать ему с сестрою нашею?” (*Берешит*, 34:31). Сказали они: “Что же они поступа проявила ют с нами так, как будто мы ничто и ничьи?” В чем причина [этого]? “И вышла Дина”.

Берешит Рабба 80:3

“Колючка, что в Леваноне...” (*Млахим II*, 14:9).

“Колючка, что в Леваноне...” — это Хамор, отец Шхема; “...послала сказать кедру, что в Леваноне” (там же) — это Яаков;

“...отдай дочь свою сыну моему” (там же) — “Шхем, сын мой, пристрастился душою к дочери вашей” (*Берешит*, 34:18); “Но прошел полевой зверь, что в Леваноне, и растоптал эту колючку” (*Млахим II*, там же) — и Хамора, и Шхема, сына его, убили. В чем причина [этого]? “И вышла Дина” 20.

80:4 Рабби Йеѓуда бар Симон истолковал при помощи стиха: — “Не хвались завтрашним днем (*бе-йом махар*)” (*Мишлей*, 27:1), а ты говоришь: “И свидетельствовать будет за меня справедливость моя пред тобою в будущее время (*бе-йом махар*)”! (*Берешит*, 30:33). В будущем дочь твоя

וכחכה איש גדודים וגו' (הושע ו ט) כשם שהליסטיין הללו יושבין על הדרך והורגין בני אדם ונוטלים ממונם כך עשו שמעון ולוי בשכם תלמוד לומר חבר כהנים (שם שם /הושע ו') כשם שהכהנים הללו נחברים על הגרן ליטול חלקם כך עשו שמעון ולוי בשכם, דרך ירצחו שכמה כי זמה עשו (שם שם /הושע ו') מדרך ריצחו שמעון ולוי בשכם ויאמרו הכזונה יעשה את אחותינו (בראשית לד לא) אמרו מה הם נוהגים בנו כבני אדם שלהפקר, ומי גרם ותצא דינה

החוח אשר בלבנון וגו' (מ"ב = מלכים ב' = יד ט) החוח אשר בלבנון זה חמור אבי שכם, שלח אל הארו אשר בלבנון (שם שם /מלכים ב' י"ד ט') זה יעקב, תנה את בתך לבני (שם שם /מלכים ב' י"ד ט') שכם בני חשקה נפשו בבתכם (בראשית לד ח), ותעבור חיית השדה אשר בלבנון ותרמס את החוח (מ"ב שם שם /מלכים ב' י"ד ט') ואת חמור ואת שכם בנו הרגו (בראשית לד כז), ומי גרם ותצא דינה

ר' יהודה בר סימון פתח אל תתהלל ביום מחר וגו' (משלי כז א) ואת אמרת וענתה בי צדקתי ביום מחר (בראשית ל לג) מחר יוצאה בתך ומתענה ותצא דינה

ר' הונא בשם ר' אבא הכהן בר דלא פתח למס מרעהו [חסד (איוב ו יד) אמר לו הקדוש ברוך הוא מנעת חסדה מאחוך כמה דנסבה לאיוב לא גיירתיה, לא ביקשתה להינשא למהול הרי היא נשאת לערל, לא בקשתה להינשא דרך התר הרי היא נשאת דרך איסור הה"ד [ותצא דינה]

ר' שמעון בן לקיש פתח ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל (בראשית לג כ) אמר לו אתה אלוה בעיליונים ואני אלוה בתחתונים, [ר' הונא בשם ר'

выйдет и будет изнасилована, ибо сказано: “И вышла Дина”.

{Рабби Ѓуна от имени рабби Абы Ѓа-Коѓена бар Делы истолковал при помощи стиха: — Сказал [Якову] Святой, благословен Он: “Того, кто отнимает милость у ближнего своего” (*Иов*, 6:14) — ты отнял милость у брата твоего; когда выйдет она замуж за Иова — не приведет его в еврейство; не хотел ты отдать ее за обрезанного — выйдет она замуж за необрезанного; хотел ты выдать ее разрешенным способом — выйдет она замуж запрещенным способом. Об этом написано: “И вышла Дина”}.

Рабби Шимон бен Лакиш истолковал при помощи стиха: “И поставил там жертвенник, и назвал его *Эль-Элоѓей-Исраэль*” (*Берешит*, 33:20). Сказал Ему [Яков]: “Ты Владыка (*Элоѓа*) в высших, а я владыка (*элоѓа*) среди низших”. {Рабби Ѓуна от имени рабби Шимон бен Лакиша [сказал]: [— Ответил ему Всевышний]: “Даже глава синагоги не берет власть самочинно, а ты забрал себе власть? Завтра же дочь твоя выйдет и будет изнасилована”. Об этом написано: “И вышла Дина...”}.

Берешит Рабба 97:1

“Шимон и Леви... Проклят гнев их” (Берешит, 49:5-7).

Когда убили они Шхема и Хамора и всех жителей [этого] города, не посоветовались они с отцом своим. И проклинал он гнев их, который был весьма тяжек, ибо сказано: “И ярость их, ибо тяжела”, ведь таковы гнев и ярость их. И потому: “Разделю их в Якове...” — произвести от Шимона в синагогах книжников, а из колена Леви обучающих закону и твердящих *Мишну* в домах учения, дабы изучали Тору.

שמעון בן לקיש אפילו חזן הכנסת אינו נוטל סררה לעצמו ואת נטלתה סררה לעצמך, מחר בתך יוצאה ומתענה הה"ד ותצא דינה וגו'.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז

(ה - ז) שמעון ולוי. ארור אפם בשעה שהרגו שכם וחמור וכל אנשי העיר ולא נמלכו באביהם, ואירר כעסם שהיה קשה ביותר שנ' ועברתם כי קשתה, שככה חמתם ואף שלהן לפיכך אחלקם ביעקב וגו' סופרים להעמיד משמעון בבתי כניסיות, ותלמידין ומישניים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקין בתורה.

Берешит Рабба 98:15

“Гад — отряды будут теснить его” (Берешит, 49:19).

Когда [сыны] Израиля завоевывали и делили Землю, колена Реувена и Гада были с ними, и оставили они [в Заиорданье] своих маленьких детей. Кого оставили десятилетним, [по возвращении] нашли двадцатичетырехлетним; кого оставили двадцатилетним, нашли тридцатичетырехлетним. И напали на тех три злодейских племени: “Ятур, Нафиш и Нодев” (Диврей га-ямим I, 5:19). Об этом написано: “И в дни Шауля вели они войну с гагаритами” (Диврей га-ямим I, 5:10) 126. Сказал рабби Йеѓошуа, сын рабби Нехемьи: — “И в дни Шауля” — это Йеѓошуа. А почему [Писание] называет его Шаулем? Потому, что царство его было заемным (шаула).

Те отращивали волосы, и эти отращивали волосы. Те отращивали волосы, пока не увидят детей своих, а эти отращивали волосы, пока не увидят отцов своих. Но и исмаильтяне отращивали волосы! Однако вселил Святой, благословен Он, [мудрость] в сердца сыновей, и сказали они: “Ответь нам, Господь, ответь нам! Бог Авраѓама, Бог Ицхака и Израиля — ответь нам!” Об этом написано: “И помогли им, и преданы были в руку их гагариты” (там же, ст. 20). Благодаря кому? Рабби Леви и мудрецы. Мудрецы говорят: — Благодаря благословию Яакова, праотца нашего, который сказал: “Гад — отряд тот будет утеснен им (гдуд йегудену)”, приходит войско завоевывать их, но они завоевали войско. А рабби Леви сказал: — Благодаря благословию

[גד גדוד יגודנו] בשעה שהיו ישראל מכבשין ומחלקין את הארץ היה שבט ראובן וגד עמהן והניחו את בניהם קטנים, מי שהניחוהו בן עשר מצאו אותו בן ארבע ועשרים, מי שהניחוהו בן עשרים מצאו אותו בן ארבע ושלשים, נזדוגו להן שלש משפחות רעות יטור נפיש ונודב, הה"ד ובימי שאול עשו מלחמה את ההגריאים וגומ' (דה"א = דברי הימים א' = ה' י), אמר רבי יהושע ב"ר נחמיה בימי שאול זה יהושע, ולמה הוא קורא אותו שאול, שהיתה המלכות שאולה בידו, והיו אילו מגדלים שער ואילו מגדלים שער, היו אלו מגדלין שער עד שיראו את בניהם, ואילו מגדלין שער עד שיראו את אבותם, וישמעאלים מגדלין שער, ונתן הקדוש ברוך הוא בלבם של בנים והיו אומרים ענינו י"י ענינו, אלהי אברהם אלהי יצחק וישראל ענינו, הה"ד ויעזרו עליהם וינתנו בידם ההגריאים (שם שם / דברי הימים א' ה' / כ), באי זו זכות, ר' לוי ורבנן, רבנן אמרי מברכתו של יעקב אבינו שאמר גד גדוד יגודנו, גייסא אתי למגייס יתהון, ואינון מגייסין גייסא, ורבי לוי אמר מברכתו של יהושע הה"ד ויאמר אליהם בנכסים רבים וגומ' (יהושע כב ה)

Йеѓошуа. Об этом написано: “И сказал им так: с большим имуществом возвратитесь вы в шатры ваши...” (Йеѓошуа, 22:8

Берешит Рабба 10

Мудрецы говорят: — Даже все то, что тебе кажется лишним в устройстве мира, как блохи, комары, мухи, — это тоже включено в устройство мира, и все выполняет посланничество Святого, благословен Он, — даже змея, и скорпион, и комар, и лягушка

Рабби Аха рассказывал такую историю: — Один человек стоял посреди реки. Увидел он, как лягушка посадила на себя скорпиона и перевозила его через реку; когда же закончилась его работа, вернула она его назад ...Рабби Эльзар сидел в отхожем месте по нужде, пришел один римлянин, выгнал его и сел сам. Сказал [рабби Эльзар]: — Это неспроста. Тут же вылезла змея, и укусила его [римлянина], и убила его. Прочел [рабби Эльзар] по нему: “Отдам людей за тебя” (Йешаяѓу, 43:3)

Рабби Ицхак бен рабби Эльзар гулял на берегу моря в Кейсарии. Увидел он там бедренную кость и попытался укрыть ее, но она катилась [сама собой от него]. Сказал он: — Эта [кость] готова исполнить свою задачу. Прошел там один посланец, споткнулся об нее, упал и умер. Обыскали его и нашли злые письма о евреях Кейсарии. Злодей Тит вошел в Святой [в Храме] и содрал занавесь, и поносил [Бога], и насмехался [над ним]. На обратном пути вошел один комар к нему в нос и точил его мозг, когда же он умер, разрезали его мозг и обнаружили [в] его мозгу как бы птенца весом в два фунта

Ваикра Рабба 22:3

И превосходство же земли во всем.....(Эк 5:8)

Сказал им, Святой, благословен Он, пророкам: Если вы не исполняете моего послания, нет у меня посланцев?! Сказал р. Аха : Святой, благословен Он, исполняет свое послание даже при

...רבנן אמ' אפילו דברים שאתה רואה כולן יתרון .. לברייתו שלעולם כגון פרעושים יתושין זבובים אף הן בכלל ברייתו שלעולם, ובכל הקדוש ברוך הוא עושה שליחותו אפילו על ידי נחש ועקרב ויתוש וצפרדע. ר' אחא הוא משתעי הדן עובדא חד בר נש הוא קאים על גיף נהרה, חמא חדא עורדען טענא חדא עקרב ומגיזה יתיה נהרא, כיון דעבד שליחותיה אחזרתה לאתרה... ר' אלעזר הוא יתיב מטייל בבית הכסא, אתא חד רומאי וקדים יתיה ויתיב ליה, אמר לית הדין על מגן, מיד נפק חד חיוא ומחא יתיה וקטל יתיה, קרי עליה ואתן אדם תחתיך (ישעיה מג ד). ר' יצחק בר' אלעזר הוא מטייל על שוניתיה דימא דקיסרי, ראה שם קולית אחת והוה מצנע לה והיא מתגלגלה, מצנע לה ומתגלגלה, אמר מוכנת זו לעשות שליחותיה, עבר חד בילדר ונשכל בה ונפל ומת, אזלון פשפשוניה ואשכחוניה טעין כתבין בישין על יהודאי דקיסרי. טיטוס הרשע כשנכנס בבית קודש הקודשים וגירר הפרוכת וחירף וגידף, בהזירתו נכנס לו יתוש אחד בחוטמו והיה נוקר מוחו וכשמת פצעו את מוחו ומצאו את מוחו כגוזל ומשקלו ב' ליטרין

ויתרון ארץ בכל. אמ' להן הקדוש ברוך הוא לנביאים אם אין אתם עושים שליחותי אין לי שלוחים. אמ' ר' אחא בכל הקדוש ברוך הוא עושה שליחותו אפילו על ידי נחש, אפילו על ידי עקרב, אפילו על ידי צפרדע ואפילו על ידי יתוש.

помощи змеи, даже при помощи скорпиона, даже при помощи лягушки, и даже при помощи комара.

Тит, злодей, вошел в Святая Святых и меч его обнажен в руке его. И оградил две завесы и взял двух блудниц и простер свиток Торы под ними и овладел ими на жертвенники и обнаружился его меч полным крови. (И есть которые говорят что то была кровь жертв, а некоторые что то была кровь козла искупления) И начал он хулить и ругать обращаясь ввысь и так сказал: Не похож тот кто воевал с царем в пустыне и победил его тому кто воевал с ним в его доме и победил его!! Что сделал: Собрал все сокровища Храма и положил их в одну емкость и погрузился на корабль. А как вышли в море то настал шторм. Сказал: Видимо, что нет сил у этого бога, кроме как в воде! Поколение потопа, не взыскал с них иначе чем водой, поколение Эноша, не взыскал с них иначе чем водой, поколение вавилонской башни, не взыскал с них иначе чем водой, фараон и вся рать его, не взыскал с них иначе чем водой! Так и я! Все то время что я был в его доме ничего не смог против меня сделать, а как теперь устроил мне ловушку. Сказал ему Святой, благословен Он: Жизнью твоей клянусь! Творением наименьшим из всех сотворенных мною в шесть дней творения я взыщу с того злодея! И тот час приказал Святой, благословен Он морю и утихло море от гнева его. И когда тот достиг Рима вышли Римляне и приветствовали его словами : Победитель варваров!

Растопили ему баню и омылся он. А когда налили ему чашу, ту которая после бани, то призвал Святой, благословен Он, комара и тот вошел к нему в нос и там он ел и ел, пока не добрался до его мозга и стал его прогрызать. Сказал: Позовите врачей и пусть они откроют мозг того человека и увидим как Бог того народа взыскал с того злодея. И тот час же позвали врачей и открыли его голову и нашли там подобно птенцу голубя и весил он две либры.

טיטוס הרשע נכנס לבית קדש הקדשים וחרבו שלופה בידו וגידד שתי פרכות ונטל שתי זונות והציע ספר תורה תחתיהן ובעלן על גבי המזבח ויצאת חרבו מליאה דם. מן דאמ' מדם הקדשים ומן דאמ' מדם שעיר שליום /של יום/ הכיפורים. התחיל מחרף ומגדף כלפי למעלה אמ' לא דמי ההוא דעבד קרבא עם מלכא במדברא ונצח ליה ליההוא דעבד קרבא עם מלכא בגו פלטין דידיה ונצח ליה. מה עשה כינס כל כלי בית המקדש ונתנן לתוך גרגותני אחת וירד לו לספינה. כיון שירד מחא נחשולא בימא אמ' דומה אני שאין כוחו שלא לזה שלאומה זו אלא במים, דור אנוש לא פרע מהם אלא במים, דור המבול לא פרע מהן אלא במים, דור הפלגה לא פרע מהן אלא במים, פרעה וכל חילו לא פרע מהן אלא במים, אף אני כיון שהייתי בתוך ביתו וברשותו לא היה יכול לעמוד בי ועכשיו לכן קדמני. אמ' לו הקדוש ברוך הוא חיך בברייה פחותה מכל מה שבראתי מששת ימי בראשית אני פורע מאותו הרשע. מיד רמז הקדוש ברוך הוא לים ועמד מזעפו. כיון שהגיע לרומי יצאו בני רומי וקילסו אותו ניקיטא ברבריה. מיד הסיקו לו את המרחץ ונכנס ורחץ. כיון שיצא מזגו לו דיפלופוטורין שלאחר המרחץ וזימן לו הקדוש ברוך הוא יתוש אחד ונכנס לתוך חוטמו והיה אוכל והולך עד שהגיע למוחו, התחיל מנקר בתוך מוחו. אמ' קראו לרופאים ויפצעו מוחו שלאותו /של אותו/ הרשע ואדע במה אלוה שלאומה /של אומה/ זו פורע מאותו הרשע. מיד קראו הרופאים ופצעו את מוחו ומצאו בו כמין גוזל בן יונה והיה לו משקל שני ליטרין. אמ' ר' לעזר בר' יוסי תמן הוינא ויהיבין גוזלא מן דין סיטרא ותרתין ליטריא מן דין סיטרא ותקל חד כל קבל חד. ונטלו אותו ונתנו בתוך קערה אחת, כל מן דהוה הדין שני הוה הדין שני, פרה יתוש פרה נשמתיה דטיטוס הרשע

Мишна, Сангедрин 4:5

Каким образом устрашают свидетелей (в делах) душ? Приводили их и устрашали говоря: Может быть скажете предполагаемое? И может слышали вы от свидетели и из уст человека верного слышали? Знаете ли вы что в конце мы будем вас проверять вопрошая и исследуя? Знаете ли вы что не подобны дела денег делам душ? Ведь (в денежных делах) человек дает деньги и искупается (его грех), а в делах душ кровь его и кровь потомства того висит на нем до конца времен? Ведь так мы нашли о Каине, который убил брата своего: крови (מנ.ח) брата твоего вопиет! (Бытие 4...) и не сказано «кровь» но «крови», чтобы сказать не только кровь его но и кровь его потомства! Иное толкование: «Крови брата твоего», что была кровь его разбрызгана по камням и деревьям. Потому был создан человек одиноким, чтобы научить тебя что всякий кто уничтожит одну жизнь из Израиля, Писание вменяет ему в вину как если бы он уничтожил целый мир, и всякий кто помогает установиться хоть одной жизни из Израиля, как будто бы установил целый мир.

כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמענו או שמא אי אתם יודעין שסופינו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה הווי יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעיותו תלוין בו עד סוף העולם שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנאמר (בראשית ד') דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעיותו דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו מינין אומרים הרבה רשויות בשמים ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר (ויקרא ה') והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגומר ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר (משלי י"א) באבוד רשעים רנה

Иерусалимский Талмуд, Йома 1:1 38г

...так мы обнаруживаем что не был разрушен Храм впервые, не иначе как за то что творили они идолопоклонство и разврат и кровопролитие. Рабби Йоханан бен Торта сказал: Обнаруживаем мы что святилище в Шило было разрушено не

מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים עבודה זרה ומגלים עריות ושופכי דמים וכן בשיני רבי יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי עבוד' זרה

иначе как за забвение празднеств и профанацию святынь, обнаруживаем мы что первый Храм был разрушен не иначе как за поступки идолопоклонства, разврат и кровопролитие, но относительно Второго Храма, известно нам что были они усердны в изучении Торы и осторожны в исполнении заповедей и отделении десятин и всякие добрые качества были в них, но они слишком возлюбили мамону и ненавидели друг друга беспричинной ненавистью. А беспричинная ненависть столь тяжела, что равняется и идолопоклонству и разврату и кровопролитию.

История: Р. Зеира и р. Иаков бар Аха и р. Авуна сидели и обсуждали. Сказали: И более того! Первый был отстроен, а Второй не было отстроен. Сказал р. Зеира: Первые рассказали, а вторые не рассказали. Сказал р. Элиезер: Первые – грех их был явным и конец им был явлен. Вторые – грех их был явным, но конец им не был явлен.

Спросили у раби Элиезера: Последние поколения праведнее чем первые? Вы тому свидетели: Наши отцы удалили покров, как сказано « сметен занавес Иудеи» (Ис 22:8), а мы разрушили стены, «когда они говорили: `разрушайте, разрушайте до основания его» (Пс. 137:7)

Иерусалимский Талмуд (Трумот 8:4 46б),:

Учили танаи: группа людей прохаживалась по дороге, и встретили они инородцев. Те сказали им: «Отдайте нам одного из вас, и уьем его! А если нет — тогда мы всех вас уьем!».

И даже если всех их убьют, пусть не предадут ни одной жизни из Израиля. А если требуют они кого-то известного подобно тому, как это было с Шевой бен

ומגלי עריות ושופכין דמים אבל בשיני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרו' וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אילו לאילו שנאת חנם וקש' היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"ז וגילוי עריו' ושפיכות דמים

דלמה רבי זעורה ור' יעקב בר אהא ורבי אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשיני לא נבנה אמר רבי זעורה הראשונים עשו תשובה והשניים לא עשו תשובה אמר רבי אלעזר הראשונים נתגלה עוונם ונתגלה קיצם השניים נתגלה עוונם ולא נתגלה קיצם שאלו את רבי אליעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים אמר להן עידיכם בית הבחירה יוכיח אבותינו העבירו את התקרה ויקל את מסך יהודה אבל אנו פעפענו את הכתלים האומרים ערו עד היסוד בה אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו

תני סיעות בני אדם שהיו מהלכין בדרך ופגעו להן גוים ואמרו תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכ' אפילו כולן נהרגין לא ימסרו נפש אחת מישראל ייחדו להן אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ולא ייהרגו אמר רבי שמעון בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ורבי יוחנן אמר אף על פי שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי עולא בר קושב תבעתיה מלכותא ערק ואזל ליה ללוד גבי רבי יושוע בן לוי אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון

Бихри, — пусть предадут его и не будут убиты. :

Однако заметил по этому поводу р. Шимон бен Лакиш: «Если он подлежит смертной казни, как Шева бен Бихри, то может быть выдан». А р. Йоханан сказал: «Даже если он не виновен так, как виновен Шева бен Бихри».

Улу бар Кошева преследовала царская власть. И сбежал он и пришел в Лод к рабби Йеошуа бен Леви. Пришли римляне и окружили город. И сказали: «Если не отдадите его нам, разрушим ваш город!». Вышел к ним рабби Йеошуа бен Леви и уговаривал их и отдал им его. А Элияу-помянутый-к-добру имел обыкновение являться ему, а после этого перестал.

И постился тот много постов, и явился ему.

Сказал ему [Элияу]: «К предателям ли я являюсь?!».

Сказал ему [р. Йеошуа]: «Не согласно ли учению танаев [Мишне] я поступил?!».

Сказал ему [Элияу]: «Таково ли учение праведных (Мишнат хасидим)?!».

יהבין ליה לן אנן מחרבין מדינתא סלק גביה רבי יהושע בן לוי ופיסייה ויהביה לון והוה אליהו זכור לטוב יליף מיתגלי עלוי ולא איתגלי וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי אמר ליה ולמסורות אני נגלה אמר ליה ולא משנה עשיתי אמר ליה וזו משנת החסידים

Экклезиаст 3: 15.: Что было, то и теперь есть, и что будет, то уже было, — и Бог воззовет прошедшее,

קהלת פרק ג (טו) מה־שְׁקִיָּה כָּבֵד הוּא וְאֲשֶׁר לֵהָיוֹת כָּבֵד הָיָה וְהָאֵלִים יִבְקֹשׁ אֶת־נִרְדָּף

איוב פרק יט (כח) כִּי תֹאמְרוּ מִה־נִּרְדָּף־לִּי וְשָׂרֵשׁ דְּבָרִי וְנִמְצָא־כִּי

«но Бог воззовет преследуемого!...»

Так говорил р. Хуна от имени р. Йосефа: Всегда Бог на стороне преследуемого. Так ты обнаружишь что когда праведник преследует праведника, то Бог на стороне преследуемого. Если злодей преследует злодея, то Бог на стороне преследуемого. И тем более – если злодей преследует праведника, то Бог на стороне преследуемого. Так, даже если ты скажешь, а что если праведник преследует злодея? – Бог на стороне преследуемого.

Р. Йосе бар Юдан от имени р. Шимона бар Негорая говорит: Всегда Святой, благословен Он, взыскивает кровь преследуемых с преследователей. Так Хевель был преследуем Каином и Бог на стороне преследуемого, «И обратился Бог к Хевелю и дару его» (Быт 4:4), Ноах был преследуем людьми его поколения и Бог на стороне преследуемого, «Ибо это для Меня, как воды Ноя» (Ис 54:9), Авраам был преследуем Нимродом и Бог на стороне преследуемого, «Бог который избрал Авраамаи вывел его из Ур Касдима» (Нехемия 9:7), Ицхак был преследуем Ишмаэлем, и Бог на стороне преследуемого, «ибо в Ицхаке наречется тебе семья» (Быт 21:12), Яков был преследуем Эсавом, и Бог на стороне преследуемого, и Бог на стороне преследуемого, «ибо Якова избрал Бог...» (Пс 135:4), Моше был преследуем Фараоном, и Бог на стороне преследуемого,...Изариль преследуем народами, и Бог на стороне преследуемого, «тебя выбрал Бог быть ему народом» (Втор 14:2). И так в жертвоприношениях, бык преследуем

והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג, טו).

ר' הונא בשם ר' יוסף אמ' לעולם והאלהים יבקש את נרדף. אתה מוצא צדיק רודף צדיק, והאלהים יבקש את נרדף. רשע רודף רשע, והאלהים יבקש את נרדף. וכל שכן רשע רודף צדיק, והאלהים יבקש את נרדף. עד שאתה חוזר ואומר אפי' צדיק רודף רשע, והאלהים יבקש את נרדף.

ר' יוסי בר' יודן בש"ר יוסי בר נהוראי אומר לעולם הקדוש ברוך הוא תובע דמן של נרדפים מיד רודפים. הבל נרדף מפני קין, והאלהים יבקש את נרדף, וישע י"י אל הבל ואל מנחתו (בראשית ד, ד). נח נרדף מפני דורו, והאלהים יבקש את נרדף, בא אתה וכל ביתך אל התיבה (בראשית ז, א), ואומר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי (ישעיה נד, ט). אברהם נרדף מפני נמרוד, והאלהים יבקש את נרדף, אתה הוא י"י האלהים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים (נחמיה ט, ז). יצחק נרדף מפני ישמעאל, והאלהים יבקש את נרדף, כי ביצחק יקרא לך זרע (בראשית כא, יב). יעקב נרדף מפני עשו, והאלהים יבקש את נרדף, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו (תהלים קלה, ד). משה נרדף מפני פרעה, והאלהים יבקש את נרדף, לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו (שם /תהלים/ קו, כג). דוד נרדף מפני שאול, והאלהים יבקש את נרדף, ויבחר בדוד עבדו (שם /תהלים/ עח, ע). ישראל נרדפים מפני האומות, והאלהים יבקש את נרדף, ובך בחר י"י להיות לו לעם (דברים יד, ב). ואף בקרבנות כן, שור נרדף מפני ארי, כבש נרדף מפני זאב, עז נרדף מפני נמר, לפי' אמ' הקדוש ברוך הוא אל תקריבו לפני מן הרודפים אלא מן הנרדפים. שור או כשב או עז כי יולד.

львом, овен преследуем волком, козел преследуем тигром, и потому сказал Святой, благословен Он, не приносите мне жертв от преследователей, но от преследуемых...